

Anatomiden Güncel haberler

Anatomi Bilim Dalı Haber ve İletişim Bülteni

İki Değerli Meslektaşımızı Kaybettik

Doç. Dr.
Şükrü Doğruyol
1949-2004

Anatomi ailemiz, yeni yılın ikinci günü Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Şükrü Doğruyol'un miyokard enfarktüsü sonucu gelişen ani ölüm haberini aldı. Oysa birkaç ay önce Diyarbakır'da gerçekleşen ulusal kongremizin genel sekreterliğini başarıyla yürüten değerli meslektaşımızla kongre günleri boyunca birlikte olmuş, organizasyon yükünün yorgunluğunu kongre katılımcılarının keyifli memnurluk ifadeleriyle attığına tanık olmuştuk. Kongreden bir süre sonra aniden rahatsızlanan Doç. Dr. Doğruyol'a akciğer kanseri tanısı konmuş ve tedavi altına alınmıştı. Doç. Dr. Doğruyol ile ilgili yazıları 12. sayfamızda okuyabilirsiniz.

Prof. Dr.
Rezzan Gürün
1949-2004

Bültenimizin yayına hazırlandığı günlerde ikinci acı haber Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden geldi. Bir süredir rahatsız olan Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Gürün'ün 13 Mayıs 2004 tarihinde kalp yetersizliğinden vefat ettiğini öğrendik. 1949 yılında Çanakkale'de doğmuş olan Prof. Dr. Gürün 1973 yılında İ.Ü. Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş ve 1981 yılında İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde anatomi uzmanlığını almıştı. Aynı zamanda göz hastalıkları uzmanı da olan Prof. Dr. Gürün 1988'den beri İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktaydı. Bültenimizin bu sayısına yetiştiğimiz Prof. Dr. Gürün ile ilgili yazılan bir sonraki sayımızda yayınlamaya çalışacağız. Değerli meslektaşlarımıza tanrıdan rahmet, yakınlarına ve camiamıza başsağlığı diliyoruz.

Türk Anatomisi Elektronik Bibliyografyasına Kavuştu

İlk tanıtımı 1 Eylül 2003 tarihinde Diyarbakır'daki kongre sırasında yapılan Türk Anatomisi Dizini (TAD) elektronik ortamda hizmete girdi. Üç bine yakın kaynak künyesi ve özeti içeren dizinin uluslararası tanıtımı Ağustos ayında Japonya'da gerçekleşecek olan 16. Dünya Anatomi Kongresi'nde Prof. Dr. N. Şimşek Cankur tarafından yapılacak. Sayfa 6

Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Anatomi Kongresi 1-5 Eylül tarihlerinde Diyarbakır'da yapıldı.

İngiltere, Avusturya, Almanya ve Güney Kore'den davetli yabancı bilim insanlarının yanı sıra çok sayıda katılımcıyla gerçekleşen kongrede 5 konferans, 60 sözlü ve 174 poster bildiri sunuldu. Sayfa 3

Prof. Dr. F. Türkan Erem:

“Anatomi biliminin geleceği için gönüllülük esastır.” Söyleşi Sayfa 8 'de

- Adım Adım Anatomi'ye Devam 5
- Kadavra İçin Özel Tören 5
- Prof. Di Dio Vefat Etti 10
- Araştırma Ödülü 10
- Gaziosmanpaşa Tıp Fakültesi 10
- Morfometri ve Stereoloji 14

Pamir Hoca Emekli Oldu

Saygın, hoşgörülü ve esprili kişiliği ile camiamızda bir sembol olan ve Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'nda uzun yıllar öğretim üyesi ve yönetici olarak hizmet vermiş olan Prof. Dr. İsmet Pamir 2003 yılında emekli oldu. Sayfa 4

Merhaba,

Anatomiden Güncel Haberler

Anatomi Bilim Dalı Haber ve İletişim Bülteni

Sayı: 3

İlkbahar 2004

Deomed Reklam ve Yayıncılık Ltd. Şti adına
Sahibi ve Yayın Yönetmeni (sorumlu)
Prof. Dr. Salih Murat Akkın

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. N. Şimşek Cankur

Müessese Müdürü

Beril Balkan, MSc

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Doğan Akış
Prof. Dr. Atilla Müftüoğlu
Prof. Dr. H. Hamdi Çelik
Doç. Dr. Muzaffer Şeker

Bu sayıya katkıda bulunanlar

Prof. Dr. E. Savaş Hatipoğlu
Prof. Dr. Hasan Basri Turgut
Prof. Dr. Ferruh Yücel
Doç. Dr. Ali Rıza Erdoğan

Sanat Yönetmeni

Gülseren Meral Atay

Grafik Tasarım

Ferhat Demirel

Yönetim Yeri

Deomed Medikal Medya
Acıbadem Cad. İsmail Hakkı Bey Sok. 7/1
Kadıköy 34718 İstanbul
Tel: 0216 414 83 43
Faks: 0216 414 83 42

Anatomiden Güncel Haberler, Anatomi Bilim Dalı haber ve iletişim bültenidir. Yılda iki sayı yayımlanır. Ücretsiz dağıtılır. 2004 © Bütün hakları Deomed Reklam ve Yayıncılık Ltd. Şti'ne, yayımlanan imzalı yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. İçeriğin bir bölümü ya da tamamı izinsiz kopyalanamaz ya da basılamaz.

Baskı

Yelken Basım, İstanbul
Tel: 0212 280 31 10

2004 yılının ilk yarısı anatomi camiamıza hüznü getirdi. Aynı yaştaki iki değerli meslektaşımızı birkaç ay arayla en verimli dönemlerinde kaybettik. VII. Ulusal Kongremizin genel sekreterliğini başarıyla yürütmüş olan Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Şükrü Doğruyol'un ani ölüm haberini Ocak ayının ikinci günü aldık. Başvurusunu yaptığı profesörlük atanmasının değerlendirme işlemleri tamamlanamadan kaybettiğimiz Doç. Dr. Doğruyol'u anma yazılarını bu sayımızda okuyabilirsiniz. Bültenimizin hazırlıklarının bittiği sıralarda ise, bu kez Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Rezzan Gürün'ün beklenmedik ölüm haberi geldi. Prof. Gürün ile ilgili anma yazılarını sonraki sayımızda bulabileceksiniz. Her iki değerli hocamızı saygıyla anıyor, Anatomi Ailemize ve yakınlarına başsağlığı diliyoruz. Yitirdiğimiz bu değerli hoclarımızın Konya'da yapılacak Ulusal Kongremizde planlanan özel bir oturumla anılacak.

Geçtiğimiz yıldan bu yana biriken gelişmeler bültenin diğer gündemini oluşturuyor. Bunların başında, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi ve Anatomi Derneği Genel Sekreteri Prof. Dr. N. Şimşek Cankur'un projesi olan Türk Anatomi Dizini'nin yaşama geçmesi geliyor. Yıllar boyu eksikliği duyumsanan ve Türk Anatomisi'nin akademik iletişimde bir dönüm noktası sayılabilecek bu elektronik bibliyografya çalışmasından dolayı değerli meslektaşımızı kutluyoruz. Sevindirici bir başka gelişme de projenin, Ağustos ayında Japonya'da yapılacak Dünya Kongresi'nde uluslararası platformda görücüye çıkacak olması. Cankur'un kendi kaleminden hazırlanan Türk Anatomi Dizini'nin doğum ve gelişme öyküsünü sayfalarımızda bulabilirsiniz.

Prof. Dr. F. Türkan Erem, Türk Anatomisi'nin ikinci bayan öğretim üyesi. Ankara Üniversitesi'nde başladığı meslek yaşamını 2001 yılında emekli olduğu Uludağ Üniversitesi'nde tamamlamıştı. Ustalarımız sayfalarında anılarını bizlerle paylaşıyor. Emekli hocalarımız kervanına geçtiğimiz yıl Prof. Dr. İsmet Pamir de katıldı. İki hocamıza da sağlıklı emeklilik günleri diliyoruz.

Yaz aylarına girerken anatomi gündemi hız kazandı. APICA ile ilgili gelişmeleri ne yazık ki henüz kesinleşmediği için sayfalarımıza taşıyamıyoruz. Son durum Ağustos ayında Japonya'da yapılacak olan Dünya Kongresi'nde netlik kazanacak. Ancak öyle görünüyor ki, APICA 2005 Türkiye'de yapılacak. Konya Kongremizin hazırlıkları da bugünlerde tamamlanma aşamasında. İlk kez bir yıl arayla ulusal kongre yapılması dolayısıyla, katılımcı ve bildiri sayısı ile ilgili akla gelebilecek endişelere gerek olmadığı ortaya çıktı. Konya'da bizleri doyurucu bir kongre programı bekliyor. Bu yılki ulusal kongremizin de başarılı geçmesini diler, tüm meslektaşlarıma saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Salih Murat Akkın

2003 Yılında Doçentliğe Yükselenler

Dr. Cem Denk
Hacettepe Üniversitesi
Dr. Çiğdem İçke
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Ayberk Kurt
Bursa Üniversitesi
Dr. Ayfer Mavi
Gaziantep Üniversitesi
Dr. Eray Tüccar
Ankara Üniversitesi
Dr. Aysun Uz
Ankara Üniversitesi

2003 Yılında Profesörlüğe Atananlar

Dr. H. Hamdi Çelik
Hacettepe Üniversitesi
Dr. Mehmet Çimen
Cumburiyet Üniversitesi
Dr. Rabet Gözil
Gazi Üniversitesi
Dr. Aslı Aktan İkiz
Ege Üniversitesi

Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Anatomi Kongresi 1-5 Eylül tarihlerinde Diyarbakır'da yapıldı.

Çok sayıda katılımcıyla gerçekleştirilen Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Anatomi Kongresi başarılı bilimsel oturumlarının yanı sıra zengin sosyal programlarıyla da ilgi çekti.

5 Konferans, 60 sözlü ve 174 poster bildirinin sunulduğu kongrede, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı öğretim üye ve yardımcılarının oluşturduğu lokal düzenleme komitesinin ayrıntılı planlanmış ve özenle hazırlanmış organizasyonlarıyla katılımcılar Diyarbakır, Batman, Mardin, Şanlıurfa gibi kendine özgü tarih ve kültür özelliklerine sahip kentlerle birlikte Hasankeyf ve Nemrut gibi Güneydoğu Anadolu'nun gizemli güzelliklerini bir bir görme şansını buldular.

Prof. Dr. İsmet Pamir emekli oldu

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. İsmet Pamir emekli oldu.

Araştırmacı ve eğitimci olarak Türk anatomisine uzun yıllar hizmet veren ve çok sayıda öğrenci, asistan ve öğretim elemanı yetiştiren Pamir Hoca saygın, boşgörülü ve esprili kişiliği ile camiamızda bir sembol idi. 9 Ekim 2003 günü Atatürk Üniversitesi'nde düzenlenen emeklilik töreni ve veda yemeğinde Anatomi Derneği Yönetim Kurulu da hazır bulunarak, Türk anatomisi ve eğitimine yapmış olduğu katkılar nedeniyle kendisine bir teşekkür ve onur üyeliği belgesi sundu. Anatomi camiamız adına kendisine ve ailesine bundan sonraki yaşamında sağlık ve mutluluklar diliyoruz.

Özgeçmiş

Temmuz 1938'de Afganistan'ın başkenti Kabil'de doğdu. İlk, orta ve liseyi Afganistan'da tamamladı. 1965 yılında Ankara Veteriner fakültesinden mezun oldu. 1 Eylül 1965 tarihinde Hacettepe Tıp Fakültesi Anatomi Kürsüsü'nde araştırma görevlisi olarak işe başladı ve 1969 yılında kendi dalında uzman oldu. 1970 yılında Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Kürsüsü'ne anatomi uzmanı olarak atandı. 10 Mart 1971 gün ve 7-2078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığına kabul edildi. 1982

Nisan'ında girdiği Doçentlik sınavını kazanarak öğretim üyesi oldu. 1986-1988 yılları arasında 2547 sayılı Kanun'un 40/a maddesi uyarınca Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görevlendirildi. Aynı yasa ve ilgili maddeleri gereğince Kars Veteriner Fakültesi'nde de görev aldı. 2547 sayılı kanun ve Akademik Teşkilat Yönetmeliğinin 17. maddesi gereğince 7 Eylül 1982 tarihinde Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Bilim Dalı Başkanlığı'na atandı. 15 Mayıs 1984 tarihli yönetim kurulu kararı ile 2. sınıf koordinatörlüğüne getirildi. 1985 yılında Anatomi Bilim Dalı Başkanlığına atandı. 5 Haziran 1989'da Anatomi bilim Dalı'nda profesörlüğe yükseltildi. Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesi kurucu dekanlığı görevini de yapan ve Ekim 2003 itibarıyla emekliye ayrılan Prof. Dr. İsmet Pamir evli ve iki çocuk babasıdır.

Kadavra için özel tören

Türkiye'de ilk kez bir üniversiteye gönüllü olarak bağışlanan kadavra, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri tarafından 6 ay kullanıldıktan dönem başında toprağa verildi.

11 Nisan 2003 tarihinde 87 yaşında vefat eden babasının cesedini kadavra olarak üniversiteye bağışlayarak Türkiye'de bir ilke imza atan Ömür Bodenstaff, babası Mehmet Dereli'nin naaşını ölümünden 6 ay sonra bugün Babaeski Ulu Camii'nde düzenlenen bir törenle toprağa verdi. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Recep Mesut, Türkiye'de ilk kez tıbbiye öğrencilerinin eğitimi için bir insanın cesedini kadavra olarak Trakya Üniversite Tıp Fakültesi Hastanesi'nin aldığı söyledi. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Nöroloji servisinde tedavi gören 87 yaşındaki Babaeski doğumlu Mehmet Dereli beyin kanaması sonucu 11 Nisan 2003 tarihinde vefat etmişti. Edirne'de Ömür Kamping'in işletmeciliğini yapan işkadını Ömür Bodenstaff, Türkiye'de ilk kez, gönüllü bağış yaparak babasının naaşının tıp öğrencilerinin eğitimi için kadavra olarak kullanılmasını istedi ve hastaneye teslim etti. Bodenstaff, "Ben kaliteli sağlıklı eğitime katkıda bulunmak istedim. Trakya

Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Anatomi Anabilim Dalı Başkanlığı babamın naaşını benim gönül rızamla teslim aldı. Tıbbiye öğrencilerinin daha sağlıklı hizmet verebilmelerine katkıda bulunduysam ne mutlu bana" diye konuştu.

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Recep Mesut, basına

"Tıbbiye öğrencilerinin eğitiminde insan vücudunun yapısını öğretmek bilimsel araştırmalarda bulunmak amacıyla eğitimsel ve bilimsel eğitimde insan cesedine ihtiyacımız çok. 10 öğrenciye bir kadavra gerekiyor, ancak 40-50 öğrenciye 1 kadavra düşüyor. Bizler hastane ve sağlık kurumlarında sahibi çıkmayan cenazeleri ilaçlayıp, muhafaza ediyor altı ay eğitimde kullanıyoruz. Kadavra ithali mümkün değil. Bizim kendi insanımıza özgü

kadavralara ihtiyaç var.

İnsanların yakınlarını kadavra olarak bağışlamalarında ne dini ne de hukuki açıdan engel var. Örf ve adetler açısından insanlar bilinçli değil. Vefat eden kişinin kanuni mirasçısı olan kızı Ömür Bodenstaff bize 'Ben Avrupa'dan biliyorum; ölmeden önce kişiler kendileri vasiyet ediyor, kadavra olarak kullanılmak için' dedi. 2003 Nisan ayında merhumu alıp ilaçladık, muhafaza ettik. Öğrencilerimiz çok şey öğrendi." açıklamasında bulundu.

Adım Adım Anatomi'de Yola Devam

Anatomi Derneği Yönetim Kurulu'nun, sorunların yerinde tartışılması amacıyla, Nisan 2003'ten itibaren üniversitemizin anatomi birimlerine gerçekleştirmeye başladığı ziyaretler dizisinin üçüncü etabı 6-12 Ekim 2003 tarihleri arasında tamamlandı. Bolu'dan başlayıp Karadeniz sahil şeridi üzerinden Van'a uzanan ve Sivas'ta noktalanın Adım Adım Anatomi Gezisi'nin bu etabında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Düzce ve Bolu Tıp Fakülteleri, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalları ziyaret edilerek eğitim ve araştırma alt yapıları ile ilgili sorunlar görev yapan meslektaşlarımız ve ilgili akademik yöneticilerle birlikte ele alınmaya çalışıldı. Daha önceki ziyaretlerde olduğu gibi tüm masrafların kişisel olarak dernek yönetim kurulu üyelerince finanse edildiği ve toplam 4190 km yol kat edilen bu etabın ayrıntılı öyküsünü daha sonraki sayılarımızda okuyabileceksiniz.

Dernek Yönetim Kurulu Toplantıları

Anatomi Derneği Yönetim Kurulu 2003 toplantılarının sonuncularını Kocaeli ve Sivas'ta gerçekleştirdi. Sağlık Bakanlığınca yeniden ele alınmakta

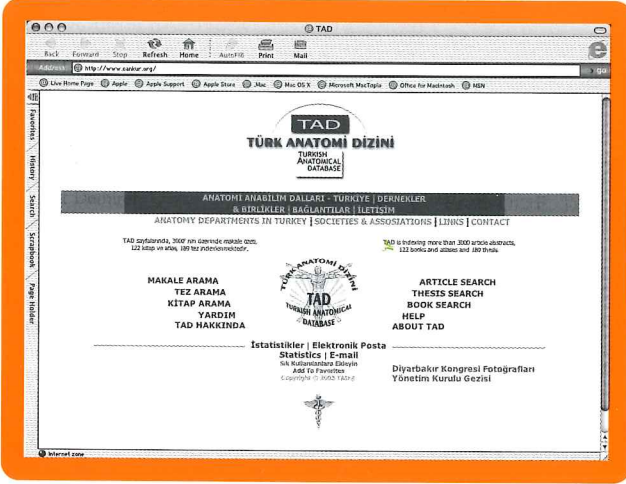
olan uzmanlık tüzüğü ile ilgili gelişmelerin değerlendirildiği toplantı 23 Eylül 2003'de Kocaeli'de Prof. Dr. Aydın Özbek'in ev sahipliğinde yapıldı. 12 Ekim 2003 tarihinde Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'na konuk olunarak Sivas'ta yapılan toplantıda ise anabilim dalı ziyaretleri sonucu değerlendirmeler

görüşüldü. Yine uzmanlık tüzük tasarılarının gündem olduğu 7 Ocak 2004 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen yeni yılın ilk toplantısı sonrasında, aynı gün Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Şahin A. Sırmalı'nın da katılımıyla iki morfoloji disiplini arasında gerçekleştirilebilecek işbirliği olanakları konuşuldu.

Türk Anatomi Dizini (TAD) ve Yaratılma Öyküsü

Okumakta olduğunuz bu yazı, Türk Anatomi Ailesinin bilimsel yaşamında yeni bir pencere açan ilk ve tek anatomi dizininin doğumunu, gelişmesini ve geleceğe bakış açısını özetlemektedir. Hazırlık aşamalarından başlanarak, bizmette olduğu süre içinde içeriğindeki bilginin güncel, doğru ve gerçekçi olması ve bilgiye ulaşmada çabukluğu sunması hedeflerinin yanında Türk dili ve uluslar arası terminolojinin kullanılmasındaki kararlılıktan ödün verilmeyen bu dizinin öyküsünü gelin birlikte izleyelim.

◆ Prof. Dr. N. Şimşek Cankur*

Bilimsel bir konuda çalışma yapmayı planlayan araştırmacılar, hangi eğitim kurumunda oldukları ya da hangi akademik unvana sahip oldukları gibi özelliklerden bağımsız bir şekilde kaynak taraması yapmak zorundadır. Bilimin bir bütün olduğunu "gerçek durum" olarak kabul edersek o konuda dünya üzerinde yaratılmış her eserin literatür kavramı içine girmesi gerekir. Oysa, yayınlarda belirtilen literatür ifadesi çok az sayıda makaleyi ya da kitabı içerik olarak alır. Ülkemizde, kaynaklar başlığı ile belirtilen bölümün Türk isimlerinden oluşturulmaması yönünde genel bir eğilim vardır. Bunun bir gerekçesi "ben bu kadar sayıda yabancı dildeki makaleyi okudum, özümstedim, makalemde kullandım" ifadesinin vurgulanması, bir diğer gerekçe

* Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı, Bursa e-posta: cankur@uludag.edu.tr

gerçekten de o konuda Türkçe hiçbir kaynak olmaması ya da daha sıklıkla karşılaştığımız şekli ile "Türkçe kaynaklara ulaşmayı başaramama" halidir. TAD, literatür bilgisinin Türkiye'de üretilen bölümüne ulaşmakta zorluk yaşamış bir kişinin, başkalarının da bu zorluğu yaşamaması isteminden doğdu.

Bizler, belki de

devletçilik geleneğinden gelen bir alışkanlıkla ücretsiz hizmet almayı benimseyen hatta artık doğal hak olarak gören bir toplum haline dönüştük. Bunun bilimsel çalışmalardaki yansımalarından bir tanesi literatür taraması aşamasında sonuca en çabuk gidecek yolların "hizmet" olarak sunulması ve bu hizmetin ısrarla isteniyor olmasıdır. Pek çok kütüphane, Index Medicus gibi basılı uluslararası yayın listelerine sahiptir. Bilgisayar ortamında ulaşılmak üzere anlaşma yapılan ve arama motoru olan çok sayıda kuruluş bulunmaktadır. Dizinin yaratılmasında en belirgin amaçlardan bir tanesi ülkemizde anatominin herhangi bir alanında çalışma yapmayı planlayan genç bilim insanlarına aydınlık, farklı ve "daha bizden" bir yol seçeneği sunmaktır. Çünkü, gün geçtikçe gelişen teknoloji dünyası onları yalnızca "Science Citation Index" içinde yer almalarını sağlayacak başlangıç yolu olan "Pub-Med" adresine yönlendirmektedir. Dizinin getirdiği farklı yol, öz değerlerin de bilimsel olabileceğinin kanıksanmasıdır.

Uluslararası indekslere girmiş dergilerde yayımlanan makalelerin ya da atıfların sayısı günümüz atama-atanma kriterlerinin başında gelmektedir. Yurt dışı dergilerde hiçbir makalesi yayınlanmayan, ancak Cumhuriyet döneminde itibaren giderek artan sayıda yurt içi çalışmaya imza atan ve bugünün akademisyenlerini yetiştiren kuşak, bu kriterlere göre değerlendirilirse herhangi bir kadroya "atanmamaya" mahkumdur. Oysa, onların zor koşullar altında ürettiği çok sayıda Türkçe eser, İngilizceye çevrilerek yurt dışı dergilere gönderilecek olsa "yayınlanmaya değer" bulunacaktır. Bunun gerçekliğini kanıtlayan örnek çalışmalar TAD içinde mevcuttur. Türkiye'de ve Türkçe yayınlanan bazı dergilerin farklı uluslararası indekslerde yer almaya başlaması bilimin "güncel yabancı dil" ile yapılması zorunluluğunun ortadan kalkmaya başladığını göstermektedir. Bilimsel alanda kendi anadilini ve kültürünü esas tutarak bilimsel gelişmeyi yakalayan Japonya gibi ülkelerin varlığı bizler için de örnek oluşturmaktadır. Kim bilir? Belki de günün birinde, yurt dışı dergi editörleri, yayınlanan makalelerin değerini artırmayı amaçlayan "Türkçe özetlerini de ekleme" modasını başlatabilirler.

TAD, kişiye değil topluma hizmet düşüncesini gerçekleştirmek amacından doğmuştur.

TAD, Türk Anatomistlerini, Histologlarını bilimsel bir çatı altında toplamayı, komşu üniversitelerde yapılan çalışmalardan ve bu çalışmaların ülkemizdeki dergilerde yayınlanan sonuçlarından habersiz kalmamızı önlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşırken, "Aaa bak! Benimle aynı tarihlerde, aynı konuyu araştırmışsın, bilseydik beraber yapardık" söylemlerini sonlandırma riskini de göze almıştır. TAD, hiçbir kurumun finans desteği olmadan kurulmuş, hizmete sunulmuş ve günümüze kadar bu özelliğini sürdürmüştür. Kullanılan alt yapı ve emek tamamen kişisel öz varlıklardır.

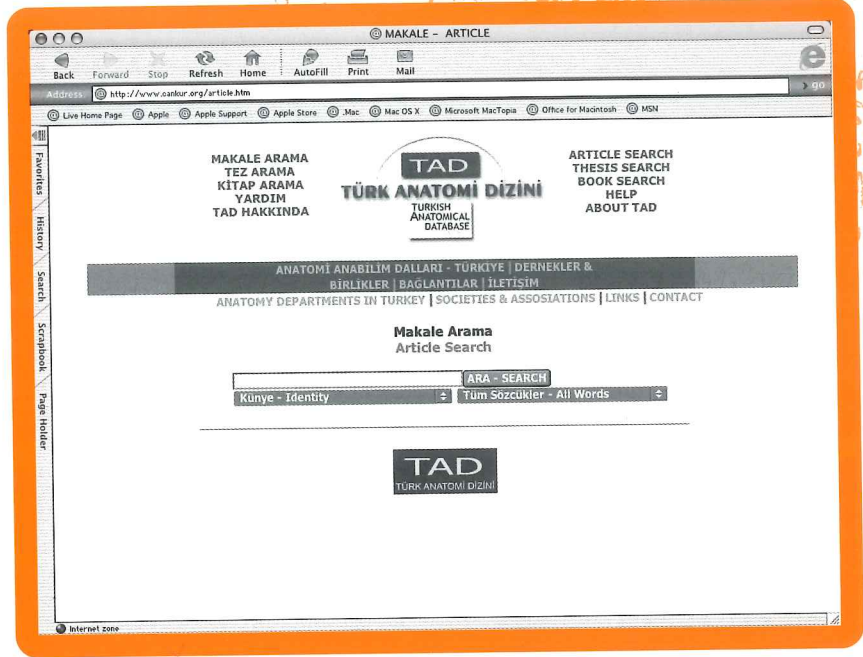
İçerik

TAD, Türk Anatomistlerinin ve Histologlarının günümüze kadar ürettikleri ya da katkıda buldukları, yurt içinde

ya da yurt dışında yayınlanmış makale, tez, kitap, atlas gibi bilimsel eserlerle ilgili bilgilerin yer aldığı sanal ortamı oluşturmak amacı ile tasarlanmıştır. Temel taşı olarak 1999 yılında Beşinci Ulusal Anatomi Kongresinde sunulan ve yaklaşık 1000 makale künyesinden oluşan kişisel çalışma kullanılmıştır. Makalelere ulaşılması, özetlerinin yeniden yazılması, anahtar sözcüklerin genişletilerek eklenmesi ve bu işlemlerin hem Türkçe hem de İngilizce olarak sürdürülmesi sonucu iki bloklu, çok katlı dev bir inşaata başlanmıştır. Yapımı tamamlanan ilk bölümlerin tanıtımı Yedinci Ulusal Anatomi Kongresinin ilk günü olan 01 Eylül 2003 tarihinde yapılmış ve aynı gün içinde www.cankur.org adresinde hizmete sunulmuştur. İlk gün için 1788 yayın künyesi ve bu yayınlara ait 1289 özeti içeren dizin, her geçen gün gelişerek 3000'li rakamlara ulaşmış bulunmaktadır. Yaklaşık bir yıllık süreçte hızlı yol alınmasını sağlayan etmenler arasında yirmi dolayındaki meslektaşımızın kendi yayın özetlerini hazırlayarak göndermeleri, Pub-Med dizininde yer alan Türk anatomistlerine ait özetlere de yer verilmesi ve Türk Histologlarına ait yayın özetlerinin çalışmaya katılmış olması sayılabilir.

TAD, başarıyı "yurt dışında" arayanlara bir yanıt olarak doğmuştur.

Başlangıçta, Türk Anatomistleri olarak belirlenen hedef kitle içine önce Türk Histologları; son olarak da tüm dünyadaki bilim insanları alınmıştır. Eserlerin İngilizce özetlerine ve anahtar sözcüklerine yer verilmesinin esas nedeni budur. Bu amaçla hazırlanan ve gönderilen bir bildiri özeti, Ağustos 2004'de 16. Dünya Anatomi Kongresi'nde sunulmak üzere kabul edilmiştir. Bu yolla, çalışmanın uluslararası tanıtımı yapılacaktır. Hedefimiz, Türk anatomistleri dışında yabancı araştırmacıların da yapacakları çalışmalarda bizim insanımızın ürettiklerinden yararlanması ve yayınlayacakları eserlerinde atıfta bulunmalarının sağlanmasıdır. Yurt dışından bir araştırmacının e-posta yolu ile yazarak, iki meslektaşımıza ait bir makalenin tam metnine ulaşma talebinde bulunması bunun ilk belirtisi olarak kabul edilebilir. Resmi yoldan tanıtımı yapılmamış olmasına karşın, uluslararası bazı ticari kuruluşlar da "daha büyük bir kitleye ulaştırabileceğimizi" vaat ederek yardım talebinde bulunmaktadırlar. Ülkemizde resmi ya da özel girişimciler tarafından günümüze kadar gerçekleştirilmemiş olan bir ilki yaratma

düşüncesinin ürünü olan dizinin en önemli özelliklerinden bir tanesi de Türkçe harfleri kullanmaktaki ısrarcılıktır. Özel ve cins isimlerde Türkçeden ödün verilmemektedir. Arama motorunda örn. "hücre dışı sıvısı" gibi bir sözcük topluluğu ya da "Öztürk" gibi bir isim aranacağı zaman "hucre disi sivisi" ya da "Ozturk" yazılması gerekmemektedir. Türkiye dışından kullanılması halinde bile her açılan sayfada dilimizin var olmasına özen gösterilmektedir. Bu nedenle dizinin ayrı bir İngilizce sayfası yoktur. Türkçe ve İngilizce açıklamalar aynı görüntü içinde yer almaktadır.

TAD içinde üvey evlat gözüktenler

Başlangıçtan itibaren, yayınlanan makale künye ve özetleri TAD içinde ayrı bir yere sahiptir. Öncelik daima özetlerin yazılmasına verilmiştir. Yaklaşık on günlük güncellenmektedir. Oysa, geri planda kalmış gözükten meslektaşlarımızın tezleri, katkıda buldukları ders kitapları, atlaslar, sözlükler de içeriğin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Hiçbir meslektaşımızın kendisi ile ilgili tez çalışmasının özetini sanal ortamda iletmemiş olması, yayınlanan kitap isimlerinin İngilizceye çevrilmemiş olması, bazı üniversitelerdeki anatomi ya da histoloji ve embriyoloji ana bilim dallarına ait Web adreslerinin dizine eklenmemiş olması, bu alt sayfaların değerini düşürmüyor. Onlarla ilgili çalışmalar geri planda sürdürülüyor ve doğal olarak daha seyrek güncelleniyorlar. Tezlere ya da kitaplara nasıl ulaşılacağı, kişilere ait bilgilerin derlendiği bölümler ise zamanla dizin içinde yer alacak olan başlıklar. Farklı ülkelerdeki meslekî dernek ve

kuruluşların adreslerinden oluşan bölüm ise Türkiye'deki en iyilerden biri olma özelliğini hiç yitirmedi.

Gelecek

Tamamen bireysel bir girişim şeklinde başlatılan bu dizin çalışmasına katkıda bulunan yardımcı personele bulunmamaktadır. Sadece, "belki bir gün bir sekreterimiz de olur", "belki bir büyük kuruluş çıkar gözetmeksizin bize yardımcı olur" gibi hayaller vardır ve bunlar umutla sulanıp yeşil tutulmaya çalışılmaktadır. Dizindeki Türkçe makalelerin büyük bölümü ülkemizdeki farklı üniversite kütüphanelerinden elde edilen dergiler yolu ile; İngilizce makalelerin büyük bölümü ise Pub-Med aracılığı ile sağlanmıştır ve bunlar gelecekte de en önemli kaynak olmaya devam edeceklerdir. Günümüze kadar ilgisiz ve duyarsız davranmaları nedeniyle içeriğin çok küçük orandaki bir bölümü meslektaşlarımız tarafından gönderilen makalelerden oluşturulmuştur. Bu oranın artarak temsil edileceği inancı korunmaktadır. Geçmişten geleceğe uzanan ve uzun yıllardır eksikliği hissedilen bir tuğla ekleyen ve ekleyecek olan tüm meslektaşlarımız baş tacıdır.

Özel Not: Bilgisayar ortamında tarafımdan yazılmış olsa bile, içeriği oluşturan bu bilgi yığınına şekil vererek sanal ortama aktarılmasını ve bana göre işlevsel kusursuzluk örneği oluşturan Web alanı aracılığı ile ekranlara yansıtılmasını üstlenen ve bilgisayar konusundaki bilgisini ısrarla bana da buluşturmaya çalışan yardımcım Dr. İlker M. Kafa'ya teşekkür ederim.

Prof. Dr. F. Türkan Erem:

“Anatomi biliminin geleceği için gönüllülük esastır.”

Ülkemizin anatomi alanında ikinci bayan öğretim üyesi olan Prof. Dr. F. Türkan Erem 40 yıllık meslek yaşamı sonrasında, 25 Mart 2001 tarihinde Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı başkanlığından emekli oldu. 1934 yılında Mihalççık'ta dünyaya gelen hocamız Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1962 yılında aynı fakülte Anatomi Kürsüsü'nde asistan olarak anatomi bilim dalına adım attı. 1965'te uzman oldu. İki yıl Almanya, Marburg'da çalıştı. 1973 yılında doçent oldu ve sonrasında Ankara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne ve 1977 yılında da Bursa Tıp Fakültesi'ne geçti. 1979 yılında profesörlüğe atandı ve emekli olana kadar Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi ve anabilim dalı başkanı olarak görev yaptı. Ustalarımız bölümümüzde bu kez, Anatomi Derneği Onursal Üyelerinden Hocamız Prof. Dr. F. Türkan Erem ile, yanında yetişen Prof. Dr. N. Şimşek Cankur'un yaptığı emeklilik sonrası söyleşisini sunuyoruz.

◆ Prof. Dr. N. Şimşek Cankur*

☞ Üniversite ile ilk tanışmanızdan itibaren yaşantınızı anlatır mısınız?

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdim. Hatta biz önce Veteriner Fakültesi'ne girdik. O dönemde lise mezuniyetlerine göre 'fen pekiyi'ler, 'fen iyiler' ve 'edebiyat pekiyi'ler vardı. Başarılı öğrenciler için veteriner fakültesinden tıp fakültesine geçiş imkânı söz konusuydu. FKB'yi bitirdik, tıp fakültesine geçmek istedik. Fakat tıp fakültesi bizi almadı. Onun üzerine hayli bir mücadele ettik Adnan Menderes o zaman başbakanı. Adnan Menderes'in huzuruna kadar çıktık. Bir hayli uğraştık. Kazım Aras o zaman dekanı. O karşı çıktı. Bir hayli uğraşmalardan sonra tıp fakültesine geçmeyi başardık. Sonra da ikili grup olarak eğitim gördük. Biz veterinerlikten gelen grup olarak arkadaşlarımızın gözüne batıyorduk. Fizik dersleri iki fakülte arasında çok farklıydı. Onların fiziği çok ağırdı. Veteriner fakültesinde hafifti. Biz daimi olarak, eğitimin sonuna kadar veterinerden gelenler olarak görüldük. Sonra bu şekilde Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldum.

☞ Yıl kaçtı?

1961'de mezun olmam gerekiyordu. 1962 Şubatında mezun oldum. Sömestr usulü idi o zaman. O yıl Ankara Üniversitesi

* Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı, Bursa e-posta: cankur@uludag.edu.tr

Tıp Fakültesi iki dönemlik mezun verdi. Öyle bir şey oldu ki altıncı ve beşinci sınıflar aynı anda mezun oldular. Yüklü bir mezun grubu oldu.

☞ Mezuniyet sonrasındaki yaşamınız?

Kalabalık bir grup olduğu için doğru dürüst kliniklere girme imkânı olmadı. Altı ay boş gezen arkadaşlarımız oldu. Kliniklere giremeyip parasız çalışan arkadaşlar vardı. Daha sonra, bir gün anatomi hocalarımızdan birisine rastladım. "Ne yapıyorsun?" dedi. "Boş geziyorum, belki dahiliyeye gireceğim." dedim. "Bize gelse ne." dedi. "Yok" dedim, "ben kesinlikle anatomiye girmem." "Niye?" diye sordu. "Belli olmaz. Gelirsin, bir bakarsın doçent olmuşsun, bir bakarsın profesör olmuşsun." "Aman, Allah korusun" dedim. Ama gittim. Hocalarla konuştum, kadro varmış. 1962 Temmuz ayında asistan olarak göreve başladım. Böylece anatomideki asistanlığım başlamış oldu.

☞ O dönemde Ankara Tıp'ta kimler vardı?

O zaman İbrahim Veli Odar, Niyazi Bademli hoca olarak vardı. Kaplan Arıncı baş asistandı. Sıddık Karatay ve Turgut Vardar henüz asistandılar

☞ Yani sizin Turgut Vardar ile tanışıklığınız Ankara'dan mıydı?

O zaman Turgut Bey baş asistandı. Benim asistanlık dönemim de Ankara'da geçti. Ankara anatomide baş asistan olduğundan sonra devamlı Almanya'ya gönderilirdi.

Önce Kaplan Bey, ardından Bedia hanım, sonra da Turgut Bey Almanya'ya gönderildiler. Onlardan sonra da, DAAD bursuyla aynı yere ben gönderildim. Marburg Üniversitesinde Anatomi Departmanına. Almanya'ya giderek orada doçentlik çalışması yaptım.

☞ Ne kadar süre ile yaptınız bu çalışmayı?

İki sene oradaydım. 1967'de gittim, 1969'da döndüm

☞ Orada ovarium'la ilgili çalışmalar yaptınız, değil mi?

Evet doçentlik çalışması olarak ovarium'la ilgili çalıştım. Önce Almanca öğrendim. Hiç Almanca bilmiyordum. İki ay süre ile Almanca öğrendikten sonra bölümde çalışmaya başladım. Döndükten sonra bazı sorunlarım oldu. O nedenle Diş Hekimliği Fakültesi'ne geçtim.

☞ Doçent olduktan sonra mı, önce mi gittiniz?

Doçent olduktan sonra. 1973'de doçent oldum. Oraya 1974'de geçtim. 1977'ye kadar çalıştım, 1977 Şubatında da Bursa'ya geldim

☞ Doçentlik jürinizde hangi hocalar vardı?

Doğan Taner başkanı. Diğer jüri üyeleri Orhan Kuran, Sami Zan, Türkan Yaramancı (Erbengi), Osman Akata idi.

☞ O zaman Turgut Hoca Bursa'da tekti, Ahmet Bey de henüz gelmemişti herhalde?

Turgut Bey tekti, Başka hoca yoktu. Ahmet Bey gelmişti ama o zaman asistandı.

☺ Bursa'ya gelmenizi sağlayan nedenlerden söz eder misiniz?

Bursa'ya gelmeme daha çok siyasi nedenler yol açtı. Ankara'da bir takım öğrenci olayları vardı.

Yani Ankara'dan ayrılmanızın gerekçesi olarak siyasi nedenleri öncelikli olarak ele almak mı gerekir?

Evet, öğrenci olayları neden oldu. Turgut Bey de çok ısrar etti. "Madem ki Diş Hekimliği Fakültesinde huzursuzsun, buraya gel." dedi. Böylece Turgut Bey'in yazdığı yazı ve aracı olmasıyla ben de Bursa'ya geldim. Turgut Bey ile güzel çalışmalarımız oldu. Hatta Bursa'ya gider gitmez Nisan ayında Almanya'ya kongreye gittik beraber. Ben de ilk kez kongreye gitmiş oldum. Turgut Bey çok yapıcı bir insandı

☺ Kendisi de katılır mıydı kongrelere?

Evet katılırdı. Turgut Bey çok girişimci idi. Hatta kendisi ilk defa Bursa'da kongreyi yapmayı düşündü. İlk girişimlerini yaptı. Uludağ'da bir toplantı düzenledi.

☺ Uludağ toplantılarından söz edildiğini ben de duymuştum.

Evet, Uludağ'daki toplantıyı o düzenlemişti. Ama ömrü vefa etmedi. 1978 senesinde Turgut Bey'in beklenmedik ölümü geldi. Onun ölümünden sonra da Ahmet (Çimen) doçent oldu.

☺ Bildiğim kadarı ile Turgut Bey bir dönem de Dekanlık yapmış?

Evet dekan oldu. Zaten dekanlığı sırasında vefat etti. İstanbul'a yaptığı bir yolculuk sırasında bir trafik kazasında Turgut Bey'i maalesef kaybettik. Turgut Bey'den sonra Ahmet'le birlikte sürdürdük. Ahmet'in çok katkısı oldu. Sonraki yıllarda da kadronun genişleme dönemi başladı.

☺ Hocam ben sizi bir süre daha eski fakülteye götürmek istiyordum. Sizin bir aracınız, yeşil bir Chevrolet'iniz vardı. Fakülteye ilk geldiği günlerde çevresine toplanır incelerdik. Henüz anatomi almadığım için öğrenciniz bile olmamıştım.

Evet, 1974 model Chevrolet Chevette vardı. Ama benim Bursa'ya gelişimden çok daha sonra, 1978'de geldi. Bursa'ya abimler getirdiler.

☺ Benim iki anım var hocam o arabayla birincisi az önce söylediğim konu. Bizler için çok farklı bir arabaydı. Anatomiden bir hocanın olduğu söyleniyordu ama biz hoca ile ilgilenmiyorduk o dönem, arabaya bakıyorduk. Bursa'da tekti o araba. Ama sizi benim tanımam daha ilginçtir. Çünkü daha henüz anatomi derslerine girmemiştik. Birinci sınıfın ilk dönemlerinde Heykel'de karşıdan karşıya geçecektim. O zaman hem trafik çift yönlü idi, hem de trafik lambası filan

yoktu. Ben her zamanki gibi kendimi attım yola, derken yeşil bir araba geldi. Önümde durdu, "geç evladım" diye işaret etti.

Ben miydim?

☺ Evet hocam. Ben daha "Aaa fakülte de gördüğüm araba" diye düşünüyorken içindeki sizi tanımış oldum. Türkiye'de kimse kimseye yol vermezken siz durup yol vermiştiniz.

Evet o araba o dönemde epey bir sükkse yaptı. Rengi farklıydı. Dikkati çekiyordu.

☺ Peki hocam 1977'de Bursa'ya geldiniz. Nasıl bir şehirdi Bursa?

Ben Bursa'ya ilk geldiğim de karayollarının Ankara yolu üzerindeki misafirhanesinde misafir olarak kaldım. Orada Teoman Cordan Bey de kalıyordu. Hatta birkaç gün de Turgut Beylerin evinde misafir kaldım. Ferhan Ablamla birlikte ev tutmadan önce, bir gece de Çekirge'deki misafirhanede kalmamız gerekti. 23 Nisan filandı, yer yoktu. O zamanlar Çekirge bomboştur. Daha yeni yeni binalar yapılıyordu. Bizim binanın bulunduğu yerin alt tarafları yemyeşil zümrüt gibi idi. Hatta bahar aylarında kuzuları otlatıyorlardı, kır gezileri yapıyorlardı. O kadar güzeldi. Ferhan Ablama Allah kismet etse de burada bir evimiz olsa dedim. Kismetmiş 1978 yılında orada bir evin temeli atılıyordu, ona girdim. 1980 senesinde de taşındım. İlk geldiğimiz zaman Bursa'da çiçekçi bile yoktu. Tek bir çiçekçi vardı. 1977 de Turgut Bey'le bir yere ziyarete gitmemiz, giderken de çiçek almamız gerekiyordu, gidip oradan almıştık. Bursa, birkaç sene içinde çok değişti. Muazzam değişikliğe uğradı.

☺ Üniversite ile birlikte denilebilir mi?

Evet üniversite ile beraber Bursa çok değişti, çok büyüdü.

Ben çocukluğumdan hatırlıyorum. Çekirge

Köy'ündeki hamamlardan söz ediliyordu. Tabii, taşındığımızda Çekirge'deki evden Bursa'ya gidileceği zaman "Şehre ineceğiz" tabiri kullanılıyordu. Ben 25 sene Bursa'da kaldım. Bu 25 sene içerisinde Çekirge mutena semt özelliğini yitirdi, bu defa Bademli çıktı ortaya. Bursa ilk gittiğimizde sakin bir şehirdi. Birkaç sene içerisinde bambaşka bir şehir oldu. Dar sokakları trafiğe yetmez oldu. Son dönemlerde metro çalışmaları da başlamıştı.

☺ Yani metro için kazıldığı zamanları yaşadınız.

Evet, trafiğin çok sıkıştığı zamanları görmüş olduk ama metronun inşaatı bittiğinde biz ayrılmış olduk. Sadece Ayvalık'a gelip giderken görmüş oluyoruz. Bursa'nın bol bol lodosunu yaşadık. Hatta ben Bursa'ya gelmeyi düşündüğüm zaman Diş Hekimliği Fakültesinde Bursalı bir Almanca hocası vardı. Lodosta çatılar uçuyor, arabalar bile uçuyor dediğinde bayağı gözüm korkmuştu.

☺ Daha önceki yıllarda Bursa'ya hiç gelmiş miydiniz?

Sadece içinden geçmiştim.

☺ Peki, hiç burada yaşasam diye düşünmüş müydünüz?

Şöyle bir şey, aslında babam çok istemiş Bursa'da yaşamayı. "Emekli olduğum zaman Bursa'ya gidip yerleşeceğim" dermiş. Kismet olmamış. Babam 1953 senesinde vefat etti, babama kismet olmadı ama bize kismetmiş Bursa'da yaşamak.

☺ Ankara'ya alışmış bir kişi olarak Bursa'dan memnun muydunuz?

Memnundum, seviyordum. Biraz havası bize dokunuyordu ama memnunduk. Bursa rahat bir şehir. Dostluklar güzeldi. Arkadaş muhitimiz güzeldi. Çalıştığımız yer, anatomi bölümündeki arkadaşlarla ilişkimiz güzeldi.

☉ Henüz baraka halinde iken nasıldı, rahat mıydınız hocam, bir öğrenci iken tabii ki bir şeyden anlamıyorduk.

Tıp Fakültesi bünyesinde iken tabii ki birtakım zorlukları vardı. Derslerde, slayt göstermede sıkıntılarımız vardı.

☉ Evet, slayt makinesi her ders için taşınırdı. Tek bir asistanınız vardı.

Esas öbür binaya taşındığımız zaman çok sıkıntılarımız oldu. Arabaya binip çamur içinde karşıdaki İşletme Fakültesine ait binalara gidiyorduk, çok büyük salonlardı, ısınmıyordu. Art arda dört ders anlatıyorduk. Bir tek Orhan (Mağden) vardı o zamanlar. Gidiş gelişlerimiz sorunlu oluyordu. Kendi binalarımızın tamamlanması ile rahat bir döneme girildi. Asistanların varlığı bizleri de rahatlattı.

☉ İlk Ulusal Anatomi Kongremiz ve Derneğimizin Kurulma aşaması. Sizlerin büyük katkılarınız var doğal olarak.

Evet, bunlarda Allah rahmet eylesin Ahmet'in çok büyük çabası oldu.

☉ Daha önceden yani 1991'den çok daha öncesinde böyle bir girişim var mıydı? Turgut Hoca'nın ilk kongreyi toplama çalışmasından söz etmiştiniz?

Tabii. Kongre ile beraber dernek için de uğraşıyorduk. Zaten Ahmet de Turgut Bey'in kurmuş olduğu temel üzerine, onun hazırlıklarından yararlanarak yola çıktı. Dışarıdan da teklifler geldi. Turgut Bey Bursa'da böyle bir şey yapmayı arzulamıştı, orada yapın gibilerden. Ahmet de iyi bir girişimci idi. Gerçekten çok güzel oldu. İlk defa bir kongre Bursa'da kurulmuş oldu.

☉ Kongreyi ilk kez düzenleme ve Derneği de ilk kez oluşturma düşüncesinin Turgut Hoca'ya ait olduğunu söylediniz. Demek ki ilk çekirdeği oluşturan Turgut Hoca idi değil mi?

Tabii. İlk fikir Turgut Bey'indi.

☉ Fikri devam ettirmek Ahmet Hoca ile size düşmüş oldu. Ama, siz de duyarsız kalmamışsınız.. Hayır dememişsiniz, oturmamışsınız.

Evet, çalışmaları her zaman teşvik ettim. Başlangıçta 30-40 kişi idik. Şimdi koskoca bir dev haline geldik.

☉ Genç hekimlerimize önerileriniz nelerdir. Anatomi uzmanı olmalarını, anatomide doktora yapmalarını önerir misiniz?

Tabii. Klinik branşlara gitmeyeceklerse, pratisyen hekim olarak kalacaklarına anatomide ya da diğer Temel Tıp bilimlerinde uzmanlaşmalarını, doktora yapmalarını öneriyorum.

☉ Özellikle Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında klinik branşlarda öğretim üyesi olması planlanan hekimlerin de 4-5 yıl uzmanlık yapması sırasında temel birimlerden birinde doktora

yapmaları gibi bir girişim var. Siz bu konuda ne dersiniz?

Çok güzel bir düşünce. Umarım gerçekleşir.

☉ Anatomi biliminin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Anatomi biliminin geleceği için gönüllülük esastır. Gönülünü vermiş elemanlar bu iş içinde olduğu müddetçe gelişecektir. Anatomi de ilerlemek mecburiyetinde. Herkesin anatominin temel bir bilim dalı olduğunu kabul etmesi lazım.

☉ Bütün branşları da bir anlamda anatominin üzerine kurmaya devam etmek gerekiyor, yani 150 yıl önceki görüş hiçbir şekilde değişmiyor diyebilir miyiz?

Kavram değişmiyor. Hypothalamus'un değişikliğe uğradığını, bazı kişilerde farklı şekilde geliştiğini, büyüdüğünü göstermişler. Zamanla değişebildiğini söylüyorlar. Bilhassa şoförlerde. Almanya'da şoförler üzerinde çalışmışlar. Bir şoförün kentin bütün sokaklarının isimlerini, yerlerini akıllarında tutmaları için farklı bir yapının olması gerektiğini söylüyorlar. Sizlerin de bu konuya ilgi duymanızı isterim.

☉ Hocam dernekle ilgili çalışmaların bilginiz var mı?

Bana ulaşan bültenden izleyebiliyorum. Daha önceki yıllarda kongrelere katılıyordum. Ama hem Edirne, hem de Diyarbakır kongrelerinde ben Ayvalık'ta idim. Katılmayı çok istiyordum. Ama Ayvalık ters kalıyor. Yolun uzunluğu da gözümü korkutuyor.

☉ Peki hocam emeklilik nasıl bir şey?

Başlangıçta biraz sorunlu idi. Bir panik atak geçirdim. Hipertansiyon sorunun oldu. Ama emeklilik çok güzel bir şey. Bence süreyi doldurduktan sonra emekli olmak en iyisi. Yani 40 seneyi doldurduktan sonra.

☉ Hocam sizi görünce ben imrendim doğrusu.

Hanımlar için emeklilik zor değil, daha kolay. Yapacak iş daha kolay bulunuyor.

☉ Hocam kaç yıldır ablanızla birlikte yaşıyorsunuz?

1973 senesinden beri Ferhan Ablam ile beraberiz. 1990'da annemizi kaybettik. Ablam bana her zaman destek olmuştur. Okumamda da çok desteğini gördüm. Babamız 1950 senesinde ölmüştü. Ablam dikiş dikiyordu. Her konuda beni destekledi. Benim hastaneden çıkışından sonra koltuk değneği ile liseye gidip gelirken çok defa taksiye binmem gerekmişti. Hep ablamın yardımları ile oldu. Şimdi de birbirimize destek oluyoruz.

☉ Bu söyleyişi bize sağladığınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Di Dio Vefat Etti

Uluslararası Anatomi Federasyonu (IFAA) eski başkanlarından ve Terminologia Anatomica'nın şekillendirilmesinde öncülük eden Prof. Liberato John Alphonso Di Dio, 6 Haziran 2004 tarihinde Brezilya'nın Sao Paulo kentinde vefat etti. Brezilyalı olan Prof. Dr. Di Dio çalışmalarının büyük bölümünü Amerika Birleşik Devletleri ile Brezilya'da eş zamanlı olarak sürdürdü ve özellikle Nomina Anatomica ile ilgili oluşturulan International Anatomical Nomenclature Committee (IANC) içinde aktif olarak yer aldı. Günümüz Terminologia Anatomica'sının çalışmalarına öncülük etti ve bu amaçla oluşturulan çalışma grubunun (Federative Committee on Anatomical Nomenclature -FCAT) genel sekreterliğini yürüttü.

Araştırma Ödülü

Eylül 2003'te gerçekleştirilen XVIII. Milli Türk Ortopedi ve Travmatoloji Kongresi'nin Araştırma Ödülü'ne "Kandemir Ö, Öztuna V, Milcan A, Bayramoğlu A, Kaya A, Kuyurtar F. Klaritromisinin ratlarda oluşturulan Pseudomonas aeruginosa osteomyeliti modelindeki biyofilm tabakası üzerine etkisi" başlıklı çalışma değer görülmüştür. Çalışmanın araştırmacıları arasında bulunan değerli meslektaşımız ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Alp Bayramoğlu'nu bu başarısından dolayı kutlarız.

Gaziosmanpaşa Tıp Fakültesi

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'nda uzmanlığını alan Dr. Birsan Özyurt, 21 Kasım 2003 tarihinde Gaziosmanpaşa Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'na uzman olarak atandı. Halen Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde süren öğrenci eğitiminin Tokat'ta yeni kurulan tıp fakültesinde 2005-2006 eğitim-öğretim döneminde başlaması planlanıyor.

American Society for Histocompatibility and Immunogenetics Annual Meeting
Friday, October 01, 2004 - Wednesday, October 06, 2004
San Antonio, Texas, USA

American Society for Bone and Mineral Research Annual Meeting
Friday, October 01, 2004 - Tuesday, October 05, 2004
Seattle, Washington, USA

Conference on Basic and Clinical Immunogenomics
Sunday, October 03, 2004 - Thursday, October 07, 2004
Budapest, Hungary

Membrane Transport Proteins: Gordon Research Conference
Sunday, October 03, 2004 - Friday, October 08, 2004
Les Diablerets, Switzerland

The human brain: modelling and remodelling
Wednesday, October 06, 2004 - Saturday, October 09, 2004
Santa Lucia, Rome, Italy

Molecular Genetics of Aging: Cold Spring Harbor Laboratory
Wednesday, October 06, 2004 - Sunday, October 10, 2004
Cold Spring Harbor, New York, USA

Sixth International Symposium of Clinical Anatomy
Friday October 08, 2004 - Sunday, October 10, 2004
Varna, Bulgaria

Immune-mediated Liver Injury: From basic science to future therapies
Saturday, October 09, 2004 - Monday, October 11, 2004
Freiburg i.Br., Germany

Tissue Engineering Society International and the European Tissue Engineering Society Joint Meeting
Sunday, October 10, 2004 - Wednesday, October 13, 2004
Lausanne, Switzerland

Germ Cells: Cold Spring Harbor Laboratory Meeting
Wednesday, October 13, 2004 - Sunday, October 17, 2004
Cold Spring Harbor, New York, USA

Biomedical Engineering Society Annual Meeting
Wednesday, October 13, 2004 - Saturday, October 16, 2004
Philadelphia, Pennsylvania, USA

Redox Signaling in Biology and Disease
Thursday, October 21, 2004 - Sunday, October 24, 2004
Kiawah Island, South Carolina, USA

Redox Signaling and Biology
Thursday, October 21, 2004 - Sunday, October 24, 2004
Charleston, South Carolina, USA

Society for Leukocyte Biology Annual Meeting: Host response to pathogens
Thursday, October 21, 2004 - Sunday, October 24, 2004
Toronto, Canada

Transcriptional Regulation by Chromatin and RNA Polymerase II
Friday, October 29, 2004 - Monday, November 01, 2004
Lake Tahoe, California, USA

Autoimmunity, International Congress on
Wednesday, November 03, 2004 - Sunday, November 07, 2004
Budapest, Hungary

International Congress of Nanotechnology
Sunday, November 07, 2004 - Thursday, November 11, 2004
Oakland, California, USA

Latin American Protein Society Meeting
Monday, November 08, 2004 - Friday, November 12, 2004
Angra dos Reis, Brazil

Association for Molecular Pathology Annual Meeting
Wednesday, November 10, 2004 - Saturday, November 13, 2004
Los Angeles, California, USA

National Association of Biology Teachers Annual Convention
Wednesday, November 10, 2004 - Saturday, November 13, 2004
Chicago, Illinois, USA

American Society for Matrix Biology National Meeting
Wednesday, November 10, 2004 - Saturday, November 13, 2004
San Diego, California, USA

Research Conference on Research Integrity
Friday, November 12, 2004 - Sunday, November 14, 2004
San Diego, CA, USA

International Symposium on Hyperammonemia and Hepatic Encephalopathy
Sunday, November 14, 2004 - Tuesday, November 16, 2004
Valencia, Spain

Structural Biology at a Crossroads
Monday, November 15, 2004 - Thursday, November 18, 2004
Hamburg, Germany

American Society for Cell Biology Annual Meeting
Saturday, December 04, 2004 - Wednesday, December 08, 2004
Washington, DC, USA

Asia-Pacific Medical Education Conference
Tuesday, December 07, 2004 - Friday, December 10, 2004
Singapore

Human Leukocyte Differentiation Antigens Conference and Australasian Society for Immunology Meeting
Sunday, December 12, 2004 - Thursday, December 16, 2004
Adelaide, South Australia

EACA 2005

EUROPEAN ASSOCIATION OF CLINICAL ANATOMY

8TH CONGRESS
PALERMO - ITALY
30 JUNE - 3 JULY 2005

Honorary President: Prof. Carlo Ridola
President: Prof. Giovanni Peri
Organising Committee: Prof. Vincenzo Valenza
Prof. Giovanni Zummo
Secretary General: Prof. Felicia Farina

DIPARTIMENTO DI MEDICINA SPERIMENTALE
SEZIONE DI ANATOMIA UMANA
Azienda Ospedaliero-Universitaria Policlinico Paolo Giaccone
Via del Vespro, 129 - 90127 Palermo - Italia
Tel.: +39 091 6553518 - 3514 - Fax: +39 091 6553580
E-mail: eaca8thcongress@unipa.it

American Association
of Anatomists Annual
Meeting at EB 2005

April, 2-6
San Diego, CA

Abstract Submission - November 3, 2004
Early Registration - February 4, 2005
Housing - February 21, 2005

www.anatomy.org

Joint AACA/BACA
Meeting

July 20-22, 2005.
New York City, NY

www.clinicalanatomy.org

Doç. Dr. Şükrü Doğruyol'u Kaybettik

1 Mart 1949 tarihinde Mardin'in Savur ilçesinde doğan Şükrü Doğruyol, ilk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi'ni bitirdikten sonra 1970 yılında Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ne girdi ve 1976 yılında mezun oldu. 1977 yılında Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Kürsüsü'ne asistan olan Doğruyol, 16 aylık askerlik dönemi hariç hep bu bilim dalında çalıştı. 1980 yılında Anatomi bilim doktoru, 1984'te yardımcı doçent, 1996 yılında da anatomi doçenti oldu. Üniversitesinde çeşitli idari görevlerde bulunan Doç. Dr. Şükrü Doğruyol, son olarak Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Müdürlüğü görevini yürütmekteydi. Evli ve üç çocuk babası olan Doğruyol, Dicle Üniversitesi'nde Profesörlük kadrosuna yaptığı başvurusu sonuçlanmadan 2 Ocak 2004 tarihinde vefat etti.

Doç. Dr. Şükrü Doğruyol'un Ardından

◆ Prof. Dr. Hasan Basri Turgut*

Şükrü'yü 1970 yılında Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ne kayıt olurken tanıdım. Üzerinde siyah deri bir mont ve başında bir kasket vardı. İnce yapılı, orta boylu, esmer, zayıfça bir gençti. Sınıf arkadaşlığı ile başlayan dostluğumuz öğrenci yurdunda aynı odayı paylaşmamızla devam etti.

1975 yılında mezun olduktan sonra bir süre Giresun'da görev yaptım; ardından 1976 yılında Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak girdim. Böylece Şükrü ile Diyarbakır'da tekrar bir araya geldik. Savaş altı ay sonra fakülteye geldi; ardından Şükrü'yü yanımıza aldık ve üç sınıf arkadaşı Dicle Tıp Anatomisi'nde tekrar bir araya geldik. Sınıf arkadaşlığı artık mesai arkadaşlığına dönüşmüştü.

Doktoramızı yapmak üzere Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı'na gönderdik. Bu yıllarda Şükrü ile İzmir anılarımız başladı. İsmail Ulutaş hoca her fırsatta bizi sınava alırdı. Yılmaz Şenyılmaz ve İsmail Ulutaş hocalar doktora tez danışmanlarımızdı. Rotasyonda bulunduğumuz sırada Şükrü'nün ablası ve eniştesi Yılmaz Ağabey de İzmir'de yaşıyorlardı. Bize her konuda yardımcı oldular. 1979 yılında doktoramı tamamladıktan sonra öğretim görevlisi oldum. Şükrü'nün doktora sınavında jüri üyesiydim. Bu yıldan sonra Diyarbakır'da iş arkadaşlığımız devam etti.

* Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Başkanı, Ankara e-posta: bturgut@gazi.edu.tr

Şükrü üç şeyi çok severdi. Sigara, çay ve kebabın her türlü... Diyarbakır'da tüm kebabçıları ezberlerdik. Dönerci Mehmet'te porsiyonla değil göz kararı döner yerdik. Canımız kebab istediğinde parolamız "kaşını"ydı.

Hasan Basri Turgut, Savaş Hatipoğlu ve Şükrü Doğruyol ayrılmaz bir üçlüydü. Her konuda çok iyi anlaşılırdı. Biri bir teklifte bulursa nedeni hiç sorulmadan hemen kabul edilirdi. Bizler iyi arkadaşlardık, dostluk, kardeşlik. İyi günde kötü günde hep beraberdik. Üniversiteyi bitiren, iş gücü sahibi olan, evlenen, askerde ve hala üniversitede okuyan çocuklarımızın doğumlarına koştuk. Birbirimize müjdelere verdik. Havuzbaşında "Bizim Geceler"de rakı içip halay çektik. Kısaca Şükrü hem iyi günde hem kötü günde her zaman yanımızda olan bir dosttu.

Şükrü anlatırken mertlikten, dürüstlükten, sevgiden, paylaşmaktan söz etmek gerekir. Kimseyi incitmeyen, iki dinleyip bir söyleyen, sakin ve ağırbaşlı bir insandı. O bütün bu özelliklere sahipti. Sağlık Hizmetleri Meslek Okulu'nda müdürken, müdür yardımcımı. Birlikte hiç yoktan bir yüksek okul kurduk. Benden sonra aynı okulun müdürlüğünü senelerce kendisi başarıyla yürüttü.

1994 yılı Mayıs ayında Dicle Üniversitesi'nden ayrılıp Gazi Üniversitesi'ne geçtim. Diyarbakır'dan ayrılmam arkadaşlığımızın sonu olmadı,

hiçbir zaman bağlarımız kopmadı. On yıl boyunca hemen hemen her ay ben, Savaş ve Şükrü birbirimizi aradık. Kongrelerde, özel gezilerde hep beraber olduk. Dostluğumuz o kadar sağlam ve derindi ki sona ermesi mümkün değildi.

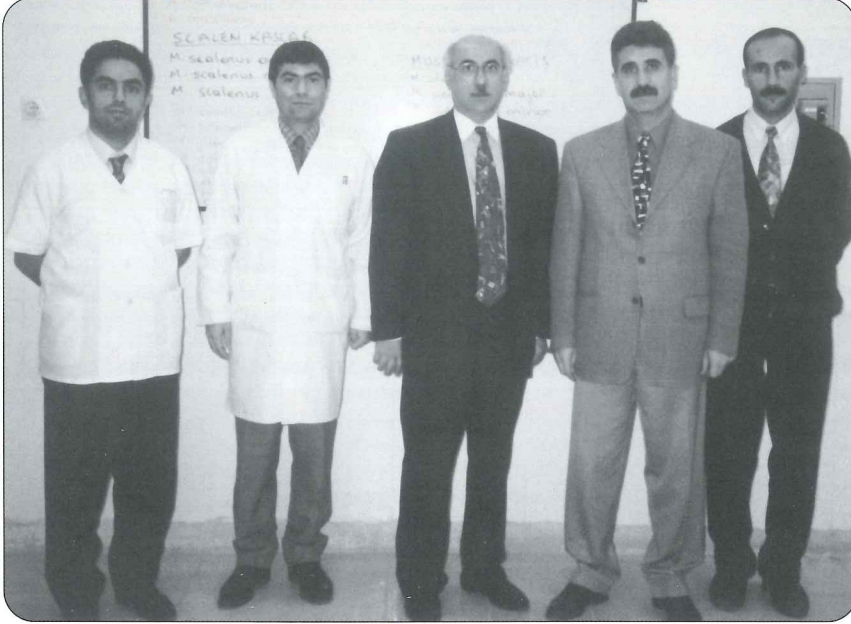
1-5 Eylül tarihleri arasında Diyarbakır Kongresi'nde Şükrü ve Savaş bana ve eşime tarifi mümkün olmayan bir konukseverlik gösterdiler. Birlikte Midyat, Mardin, Urfa ve Nemrut Dağı'nı gezdik. Her an beraberdik. Midyat'ta Şükrü ile birlikte köylü pazarından şire üzümü aldık. Cami avlusunda tulumba suyu ile yıkadık, kahvede oturup yedik. Urfa'da başımıza puşu bağladık, Atatürk Barajı'nı birlikte seyrettik. Kahta da Zeus Otel'den ayrılırken eş ve çocuklarımızla aynı minibüste seyahat ettik.

Bir gün Savaş'dan bir telefon geldi. Şükrü'nün hasta olduğunu söyledi. Ona İbn-i Sina Hastanesi'nde iyi bir hekim buldum. Eşi ile birlikte evime konuk oldu. Her gece eşim Sibel ile kendisini eşi Nebahat'ı hastanede ziyaret ettik. Ona moral ve güç vermeye çalıştık. Taburcu olup Diyarbakır'a döndü. Ve yine bir gün saat on iki otuz civarında, ortak arkadaşlarımız olan Hikmet Can ve Adnan Suay ile fakülte yemekhanesindeyken, Savaş'tan gelen telefon ile lokmalar boğazımıza düğümlendi. Şükrü'yü kaybetmiştik. Kolay değil, otuz beş yıllık bir arkadaş, bir dostu, bir kardeşi yitirmiştik.

Sevgili Şükrü seni hiç unutmayacağım...

Canım Arkadaşımdan Anımsadıklarım

◆ Prof. Dr. E. Savaş HATİPOĞLU*

7 Kasım 1970 günü dönemin Başbakanı Süleyman Demirel Elazığ'da yeni bir fakültenin açılışını yapıyordu.

Türkiye'nin ikinci Veteriner Fakültesi, Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak eğitime başlıyordu. Törende protokol ve davetlilerin yanında Üniversiteye yeni başlayan 52 tane de genç vardı. Ben de o gençler arasındaydım ve biraz ilerde de Diyarbakır'dan gelmiş arkadaşlar bulunmaktaydı. Bunların arasında biri Şükrü Doğruyol, bir diğeri de H. Basri Turgut'tu. O günlerde başlayan arkadaşlıklarımız ilerleyen günlerde de artarak sürdü. Birlikte derse girdik, futbol oynadık, sinemaya gittik, piknik yaptık, beraberce güldük, birlikte ağladık, yaşam neyi getiriyse göğüsledik. Yıllar geçti, okul bitti. Tüm ayrılıklar hüznüldür, bilirsiniz. Ama okulu bitirmenin de sevinci vardı doğrusu; vedalaştık. Ayrıldık, buluşmak üzere dilekleriyle. Ama ayrılığımız uzun sürmedi. Kader ağlarını örmüştü. Bir yıl içinde önce H. Basri, sonra ben ve ardından da Şükrü; Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Kürsüsü asistanı olmuştuk. Yine birliktelikler, sevinçler ve hüznümler yaşanmaya başlanmıştı.

Hani bilirsiniz, Anatomi asistanlığı bir başka keyiftir. Zeki Zeren hocamızın

dediği gibi meşakkatli bir iştir. Ama kendimize keyif verecek çok olaylar bulduk. Zorluklarla karşılaştık. Birlikte aşık engelleri. Moralimiz bozulduğunda Şükrü'nün "Boşverin kardaşlar, bunlar da geçer, aldırmayın" söylemleri az mı destek olurdu bizlere. Eskiden çok sık sözlü sınavlar olurdu. Bir sınav sırasında Şükrü sınav yaparken kahkahalarla gülmeye başladı. Merak ettik, gittik. Şükrü, nervus genitofemoralis'i tutmuş,

öğrenciye bu ne oğlum demiş. Gelen cevap hepimizi güldürdü: "Hocam bunu da buraya kim koymuş, burada böyle bir şey yok ki".

O günlerden bu güne tam 33 yıl geçti. Şükrü benim için sıradan bir arkadaş, bir dost değil, bir kardeşi adeta. Onu burada kelimelerle anlatmak olası değil. Onunla yaşamış olmak gerekir. Ne kadar olgun, ne kadar duyarlı bir insan olduğunu söylemek kolay. Ama yaptıklarını, ilişkilerini anlatmak, hele hele kendi duygularımı ilave etmek benim için hiç de kolay değil. Neler hissettiğimi, ne acılar yaşadığımı anlatmam olanaksız. 7. Ulusal Anatomi Kongresi'nde kendisiyle tanışmış olan meslektaşlarım da bu özelliklerini mutlaka görmüşlerdir.

7 Kasım 1970 günü başlayan arkadaşlık, 2 Ocak 2004 günü bir akşam üstü, Mardinkapı mezarlığında son buluyordu. Saat 11.00 sıralarında hasta yattığı evinden çağırıldım. Fenalaşmıştı. Ambulans beklemeden kucağımda getirdim yoğun bakım ünitesine. Hekim arkadaşların yoğun uğraşı 35 dakika sürdü. Ve 33 yıllık bir kardeşimi gözlerimin önünde adım adım kaybettim. Elimden bir şey gelmedi. Hekimlerin de yapabileceği bir şey yoktu. Yaşama bu kadar erken nokta koymamalıydı. Tanrı rahmet eylesin.

Canım arkadaşım için çok şeyler yazmak isterim ama yüreğim el vermiyor. Yazamıyorum. Tanrı inşallah bana bir daha böyle acılar yaşatmaz.

* Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Başkanı, Diyarbakır e-posta: savasb@dicle.edu.tr

Morfometri ve Stereoloji

◆ Prof. Dr. Ferruh Yücel*

Morfometri biyolojik materyaller üzerinde yapılan değişik ölçümleri içine alır. Bu ölçümlere kısaca, bazı biyolojik yapıların yüksekliklerinin, kalınlıklarının ya da çaplarının ölçülmesi (epitel kalınlığı, nükleus çapı vb.), bazı yapıların ağırlıklarının verilmesi, hücre ya da hücre içersinde bulunan bazı yapıların (organeller) sayısının verilmesi ve bazı doku ya da organlara ait yüzey alanlarının verilmesi gibi lineer ve iki boyutlu ölçüm değerleri dahildir. Hiç şüphesiz, yapılan çalışmaların sonuçlarının daha güvenilir olması için morfometrik uygulamaların yapılması kaçınılmazdır. Morfometri'nin bir dalı olan stereoloji ise biyolojik yapılardan üç boyutlu verilerin alınmasını sağlar ki, bu bize üzerinde çalışılan materyal hakkında çok daha ayrıntılı bilgi verir. Örneğin, ilgili dokunun birim hacmindeki hücre sayısının (Nv) verilmesi stereolojik bir çalışmadır. Diğer taraftan, ilgili dokunun birim alanındaki hücre sayısının verilmesi (Na) ise morfometrik bir çalışmadır.

Nerede Uygulanır?

Morfometri ve stereolojik çalışmalar gerek ışık, gerekse elektron mikroskopik seviyede yapılabilir. Kemik üzerinde yapılan basit ölçümler morfometrik bir çalışma olup, pek çok makroanatomik çalışmada başvurulan bir yöntemdir. Diğer taraftan, üzerinde çalışılan deney hayvanının vücut ya da organ ağırlıklarının verilmesi de yine morfometrik bir çalışmadır ve yine bize bazı bilgiler verir. Bir çalışmada, herhangi bir etken maddenin herhangi bir organ üzerindeki etkileri araştırılacaksa, sadece organ ağırlığının verilmesi tek başına yeterli olmaz. Bu durumda, etken maddenin hücre ve doku düzeyindeki etkilerinin araştırılması, çok daha ayrıntılı bilgi edinmemizi sağlayacaktır. Basitçe, ilgili organdaki değişik hücreleri ya da organelleri sayarak; etken maddenin mikroanatomik düzeydeki etkilerini saptayabiliriz. Örneğin, sinir sisteminin gelişim döneminde uygulanacak stresin beyinde ya da cerebellum'daki etkileri

* Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Anatomi Anabilim Dalı, Eskişehir
e-posta: fyucel@ogu.edu.tr

araştırılacaksa, bu organların ağırlıklarının verilmesi yanında nöron, hatta sinaps kaybının olup olmadığının da verilebilmesi için stereolojik çalışmaların da yapılması zorunludur. Morfometri ya da stereoloji uygulamaksızın, verilecek tüm sonuçlar maalesef sadece kalitatif olacağından dolayı, güvenilirliği az olacaktır. Normal bir biyolojik dokunun her bölgesindeki hücre yoğunluğu eşit olmadığı için, hücre sayısını kalitatif olarak vermek çok yanıltıcı olabilir. Yine, aynı dokudaki hücre sayısını birim alana göre vermek bile sağlıklı olmayabilir. Üç boyutlu veri alabilmek için hücre sayısının birim hacme göre verilmesi çok daha güvenilir sonuçlar verecektir. Bazen, aynı dokudaki hacim

artışı, birim hacimdeki hücre sayısını (numerical density) azaltacağı için, gerçekte hücre azalması olmadığı halde, birim hacimdeki hücre sayısında azalmaya sebep olacaktır ki, bu da bizi yanlış yorumlara götürecektir. Bu durumun tam tersi de olasıdır. Eğer çalışılan dokuda hacim azalması varsa, bu sefer, gerçekte olmadığı halde, aynı dokunun birim hacminde hücre sayısının artmış olduğunu gözleriz. Bir başka olasılık da, etken madde gerek hücre sayısında, gerekse doku hacminde %50 oranında bir azalmaya sebep olabilir. Bu durumda biz sadece birim hacimdeki hücre sayısına (Nv) bakacak olursak, etken maddenin hiç bir etki de bulunmadığı sonucuna varacağız ki, bu durum da, etken madde gerçekte hücre sayısında ve hacminde %50 oranında azalmaya sebep olduğu halde hiç bir etkisinin olmadığı sonucunu çıkaracaktır. Hiç şüphesiz, bu olasılıkları gözönünde bulundurarak; sonuçların yorumlanmasına yardımcı olacak başka

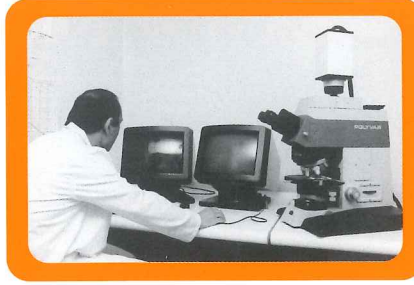
ek verilerin de araştırılması gereklidir. Örneğin, karaciğer çalışıyorsak, karaciğer hacmini su taşıma yöntemiyle basitçe saptayabiliriz. Yine, karaciğerdeki hepatositlerin ortalama nükleus çaplarını (mean diameter) sistematik örnekleme yöntemiyle tarafsız (unbiased) olarak ölçerek, dokudaki biyolojik değişikliklerin yorumlanmasında önemli veriler elde edebiliriz. Şöyle ki, organ hacminde bir hacimsel değişiklik yoksa ve yine sayım birimi olarak dikkate alınan nükleus çaplarında bir artış yoksa, Nv'de gözlenen sonuçları direkt olarak artış ya da azalma olduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Doku hacmini saptamamız zor ise, o zaman en azından volume proportion/volume fraction dediğimiz verinin elde edilmesi gerekir. Yani, ilgili hücrelerin birim dokunun yüzde kaçını oluşturduğunu saptayabiliriz. Kesit kalınlığı ve partikül çapındaki artışların, üzerinde sayım yaptığımız kesitteki ilgili hücre ya da partikül sayısında artışa sebep olacağını unutmamalıyız. Diğer taraftan, doku hazırlanması ve gömme ortamındaki farklılıklar bile sonucu değiştirebilir. Örneğin, wax ya da celloidin kesitleri kullanılıyorsa, bu kimyasal maddelerin dokuda %50 oranında bir büzülme (shrinkage) sebep olduğunu bilmemiz son derece önemlidir. Hiç şüphesiz, böyle bir dokuda saptanan Nv ve ortalama çap ile resine gömülmüş dokuda saptanan Nv ve ortalama çap arasında büyük farklılıklar olduğunu saptayabiliriz. Farklı yaşlardaki grup bireylerin beyinlerinde nöron sayımı yapılacaksa, benzer gömme materyali kullanılmış olsa bile; bu kimyasal maddenin farklı yaşlardaki beyinlerde ortaya çıkaracağı büzülmenin de farklı olduğunu unutmamalıyız. Genç beyinlerin yaşlı beyinlere göre fiksatiflerden çok daha fazla oranda etkilendiğini (büzülüştüğünü) bilmemiz, yaşlı bireylerdeki nöronal kayıpların çok dramatik olduğu savına şüpheyle yaklaşmamızı gerektirir. Araldit ya da Resin'e gömülen dokularda büzülme oranının %2-5 olduğunu düşünürsek; bu iki gömme materyalinin morfometrik ve stereolojik çalışmalarda rahatlıkla kullanılabileceğini görürüz. Yine, 0.5 m'lik yarı-ince kesit (semi-thin section) olarak çalıştığımız bu bloklardan gerekirse, elektron mikroskobu için çok daha ince kesitler (ultra-thin section) olarak gerek hücre içi organelleri ve gerekse beyinde sinapslar üzerinde benzer çalışmalar yapabiliriz. Kesit kalınlığının, üzerinde çalışacağımız nükleus ya da herhangi bir yapının ortalama çapından 10 kat daha küçük olması, bize bu tip çalışmalarda kesit kalınlığından kaynaklanacak olumsuz etkiyi gözardı edebilme kolaylığını sağlar. Yani, 9-10 mm ortalama çapa sahip olan

cerebellumdaki Purkinje hücresi üzerinde çalışacaksa, 0.5 mm'lik kesitler üzerinde Nv hesaplamalarında kesit kalınlığını gözardı edebiliriz. Çünkü, bu kalınlık ortalama nükleus çapının yaklaşık 1/20'si kadardır. Kesit kalınlığı, üzerinde çalışılacak yapının ortalama çapından daha büyükse, bu taktirde değişik yöntemler kullanarak kesit kalınlığının saptanması gerekir.

Deneysel çalışmalarda, deney hayvanından elde edilen bloklardan alınan kesitlerin değişik sahalarda sayım yapmaya başlayınca kadar, değişik oranlarda biyolojik varyansın olduğunu unutmamalıyız. Şöyleki, deney hayvanları arasında %70, bloklar arasında %15, kesitler arasında %5-10 ve aynı kesitin farklı sahalarda da %5-10'luk bir varyansın olduğunu düşünürsek, bu tip çalışmalarda deney ve kontrol grupları için öncelikle yeterli hayvan sayısına ulaşmamız gerekir. Başlangıçta, 10'ar hayvanla başlamak, ilerde hayvan ölümünden ya da dokunun üzerinde çalışılmaması gibi olumsuzluklardan bizi koruyacaktır. Bu tip çalışmalarda, en az 5 hayvanla bile istatistikî değerlendirmeler yapılabilir. Diğer taraftan, her hayvandan 4-6 blok hazırlayıp, bunlardan 2 ya da 3 tanesini rastgele seçerek, her bloğa bir kod numarası verilmeli ve istatistiksel değerlendirmeye kadar, hangi bloğun hangi gruba ait olduğunu bilmeksizin, üzerinde ayrı ayrı sayım yapılmalı ve bunların ortalamalarını alarak o hayvana ait bir değer elde edilmelidir. Kesitin farklı sahalarda (en az 10 değişik sahada) sayım işlemini gerçekleştirmeliyiz. Burada esas amaç, kesitin yüzeye yakın ve derin kısımları arasında oluşabilecek biyolojik farklılığın elemine edilmesidir. Blokların hazırlanması aşamasından sayıma kadar sistematik örnekleme esasına uygun davranmak, tarafsız sayımlar için bir zorunluluktur.

Morfometri ve stereoloji hiç şüphesiz, anatomik çalışmalara yeni bir boyut getirmiştir. Üzerinde çalışılan dokunun ilgili hücrelerinde "yer yer azalma var" demek yerine "şu kadar azalma var" demek arasında çok farklılık vardır. Belki de sırf bu yüzden pek çok iyi planlanıp, bitirilmiş deneysel çalışmalar hakemlerce yayımlanamaz yargısıyla geri çevrilmiştir. Bizler basit de olsa, mutlaka çalışmamıza bazı morfometrik yöntemleri katmalıyız. Örneğin, herhangi bir çalışmada sadece epitel kalınlığını ölçerek, bazı sonuçlar elde edebiliriz. Epitel kalınlığında bir artış varsa; bu ya epitel hücrelerinin hipertrofi'sinden ya da bu hücrelerin hiperplazi'sinden kaynaklanmış olabilir. Böyle bir dokuda, nükleus ortalama çaplarını ölçerek, bir yarıya varabiliriz. Bu dokunun birim

hacmindeki hücre sayısını (Nv) saptayarak, daha güçlü veriler elde edebiliriz. Benzer ölçüm ve sayım yöntemleri elektron mikroskopik düzeyde de uygulanabilir. Örneğin, hücre içersindeki mitokondrial ya da lizozomal artışın olup olmadığı rahatlıkla incelenebilir. Yukarıda belirtildiği üzere, bazen Nv bile yanıltıcı olduğundan, total hücre sayısının saptanması gerekebilir. Total hücre sayısına, sınırları belli dokular için, dokunun hacmi bulunup, Nv ile çarpıldığında ulaşılabilir. Ancak, cortex cerebri gibi sınırları net olarak saptanamayan ve değişik hücrelerin oluşturduğu hücresel tabakaların bulunduğu dokularda total hücre sayısının verilmesi çok zordur. Böyle durumlarda, aynı dokudaki iki farklı hücrenin ya da yapının birbirine oranını (ratio) vermek

çok daha doğru olacaktır. Örneğin, granül hücre/Purkinje hücresi, nöron/glia hücresi ya da sinaps/nöron oranı verilerek; dokudaki olası biyolojik değişiklikleri saptamak mümkündür. Yine, cortex/beyaz cevher, granül tabaka/molekular tabaka gibi değişik oranlamalar çalışılabilir.

Histolojik kesit almaksızın, x-ray filmleri üzerinde de bazı lineer ölçümler rahatlıkla yapılabilmektedir. Örneğin, herhangi bir canlının iskelet gelişimi, x-ray filmlerinden yapılacak direkt ölçümlerle ortaya konabilir. Yine, canlı dokudan kesit alabilen CT ya da MRI görüntüleri üzerinde çalışarak, bazı anatomik yapıların total hacimleri kolaylıkla saptanabilir ki, bütün bunlar klinikte de çok gerekli bilgilerdir. Örneğin, herhangi bir beyin tümörünün kemoterapiyle ya da radyoterapiyle ne kadar regrese edildiği, CT ya da MRI görüntülerinden 3 boyutlu olarak saptanabilir.

Yukarıda verilen uygulamaların yanısıra, iki boyutlu kesit görüntüleri üzerinde, uygun stereolojik yöntemlerle, ilgili yapının ortalama hacminin de saptanabiliyor olması, hiç şüphesiz biz anatomistlere yeni kapılar açmaktadır. Çok da pahalı olmayan bazı aletlerle bu yöntemleri uygulayabilmek olasıdır.

Yararlanılacak Kaynaklar:

Weibel ER: *Stereological principles for morphometry in electron microscopy*. *Int Rev Cytol*, 26: 235-302, 1969.

Palkovits M, Magyar P and Szentagothai J: *Quantitative histological analysis of the cerebellar cortex in the cat. I. Number and arrangement in space of Purkinje cells*. *Brain Research*, 32: 1-13, 1971.

Haug H: *Stereological methods in the analysis of neuronal parameters in the central nervous system*. *J Microsc*, 95: 165-180, 1972.

Bedi KS, Hall R, Davies CA, and Dobbing J: *A stereological analysis of the cerebellar granule and Purkinje cells of 30-day-old and adult rats undernourished during early postnatal life*. *J Comp Neurol*, 193: 863-870, 1980.

Bedi KS, Thomas YM, Davies CA, Dobbing J: *Synapse-to-neuron ratios of the frontal and cerebellar cortex of 30-day-old and adult rats undernourished during early postnatal life*. *Journal of Comparative Neurology*, 193: 49-56, 1980.

Paula-Barbosa MM, Sobrinho-Simoes MA and Ruela, C: *Comparative morphometric study of cerebellar neurons, I. Granule cells*. *Acta Anat*, 106: 262-269, 1980.

Gundersen HJG: *Stereology of arbitrary particles*. *J Microsc*, 143: 3-45, 1986.

Howard CV and Reed MG: *Unbiased Stereology*. *BIOS Scientific Publishers*, 1988.

Warren MA, Bedi KS: *The effects of a lengthy period of undernutrition from birth and subsequent nutritional rehabilitation on the granule-to-Purkinje cell ratio in the rat cerebellum*. *J Anat*, 159: 147-153, 1988.

Naim JG, Bedi KS, Mayhew TM, and Campbell LF: *On the number of Purkinje cells in the human cerebellum: unbiased estimates obtained by using the 'fractionator'*. *Journal of Comparative Neurology*, 290: 527-32, 1989.

Warren MA, Bedi KS: *Synapse-to-neuron ratios in rat cerebellar cortex following lengthy periods of undernutrition*. *Journal of Anatomy*, 170: 173-182, 1990.

Hervas JP, Berciano MT, Silos I, Lafarga M: *A morphometric ultrastructural study of the Nucleus of cerebellar granule cells*. *Acta Anat*, 139: 5-10, 1990.

Yücel F, Warren MA and Gumusburun E: *The effects of undernutrition on connectivity in the cerebellar cortex of adult rats*. *J Anat*, 184: 59-64, 1994.

Mayhew TM, Bowles C and Yücel F: *Hypobaric Hypoxia and Villus Trophoblast: Evidence that Human Pregnancy at High Altitude (3600 m) Perturbs Epithelial Turnover and Coagulation-Fibrinolysis in the Intervillous space*. *Placenta*, 23: 154-162, 2002.

GERÇEĞE EN YAKIN

Gegr. 1876

VE DOĞRU TERCİH...

Türkiye Genel Distribütörü

1971'den beri

MEDİ Servis Tıbbi Malz.
İth. İhr. ve Tic. Ltd. Şti.

Kızılelma Caddesi Ziya Gökalp Sokak No.: 17/1 Fındıkzade / İSTANBUL

Tel.: (0 212) 632 72 77 (pbx)

Fax: (0 212) 632 73 66

e-mail: somso@mediservis.com

www.mediservis.com